

© AFP via Getty

TÜRKİYE'DE LGBTİ+ HAKLARINA KARŞI BASINA SIZAN YASA TEKLİFLERİNE İLİŞKİN BİLGİ FORMU

Uluslararası Af Örgütü tarafından hazırlanan bu bilgi formu, kabul edilmesi halinde LGBTİ+'ların ve LGBTİ+ haklarını savunan kişilerin kriminalize edilmesine yol açacak, basına sızan yasa değişikliği tekliflerinin bir analizini sunmaktadır. Önerilen değişiklikler, Ekim 2025'te basına sızan "11. Yargı Paketi" taslağında yer almaktadır.

Uluslararası Af Örgütü

ARKA PLAN

“11. Yargı Paketi” olarak da bilinen “Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklif Taslağı” başlıklı 66 sayfalık taslak belge Ekim 2025 ortasında Türkiye basınına sızdı.

Böylelikle, 2025 yılında LGBTİ+’ların hakları üçüncü kez yasa teklifi taslaklarında hedef alınmış oldu. İlk taslak da benzer şekilde basına sızdı, ancak sonrasında meclis usulünün gerektirdiği üzere Adalet Komisyonu’na sunulmadı. İkinci teklif dizisi komisyona sunuldu ancak görüşülmedi, dolayısıyla Meclis Genel Kurulu’nun gündemine gelmedi.

Bu son taslak, Türk Ceza Kanunu, Türk Medeni Kanunu ve diğer altı yasada değişiklikler öngörmektedir.

Bu bilgi formunda, Uluslararası Af Örgütü, Ekim 2025’te basına sızan son yasa değişikliği tekliflerine ve bunların LGBTİ+’lar, LGBTİ+ topluluğu ve onlarla dayanışanlar açısından oluşturduğu ciddi risklere ilişkin genel bir değerlendirme sunmaktadır.

NÜFUS SİCİLİNDE CİNSİYET KİMLİĞİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ VE BEDENSEL BÜTÜNLÜK: VAR OLAN MEVZUATTA HANGİ DEĞİŞİKLİKLER ÖNERİLİYOR VE YENİLİKLER NELER?

Türk Medeni Kanunu (4721 Sayılı), Madde 40: “Cinsiyet değişikliği”

Yürürlükteki Madde 40, “Cinsiyetini değiştirmek isteyen kimse, şahsen başvuruda bulunarak mahkemece cinsiyet değişikliğine izin verilmesini isteyebilir. Ancak, iznin verilebilmesi için, istem sahibinin on sekiz yaşını doldurmuş bulunması ve evli olmaması; ayrıca transseksüel yapıda olup, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunluluğunu (...) bir eğitim ve araştırma hastanesinden alınacak resmi sağlık kurulu raporuyla belgelemesi şarttır” diye belirtmektedir.

Sızan taslakta, nüfus sicilinde cinsiyet kimliğini değiştirmek üzere cinsiyet uyum sürecine girmek isteyen kişinin doldurmuş olması gereken yaşın 18’den **25’e çıkarılması** teklif edilmektedir. “Transseksüel yapıda olma” ve evli olmama şartının

yanı sıra, 2017 tarihli Anayasa Mahkemesi kararına aykırı olarak “**üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun olma**” şartı da yeniden getirilmektedir.

Yukarıda açıklanan şartlar, “tam teşekküllü bir eğitim ve araştırma hastanesince düzenlenen resmi sağlık kurulu raporuyla, genetik ve/veya hormonal hastalıklar nedeniyle genital organlarında gelişme bozukluğu olduğu tespit edilen” kişilerde **aranmamaktadır** ve tedaviye yönelik zorunlu tıbbi müdahaleler yapılabilecektir. Ancak **nüfus sicilinde cinsiyet değişikliği yapılmasının zorunlu olması halinde**, değişikliğin yapılabilmesi için **idare mahkemesinin kararı gerekecektir**.

Türk Ceza Kanunu, 5237 Sayılı, Madde 93/A: “Kanuna aykırı cinsiyet değişikliği”

Kanunla belirlenen koşullara aykırı olarak kişinin cinsiyetini değiştirmeye yönelik herhangi bir tıbbi müdahalede bulunan ‘faile’ üç yıldan yedi yıla kadar hapis ve bin günden on bin güne kadar adlî para cezası verilir.

*Birinci fıkrada belirtilen müdahalenin çocuğa karşı veya yetkili olmayan bir kişi tarafından yapılması durumunda verilecek ceza **bir kat artırılır**.*

*Kanunla belirlenen koşullara aykırı olarak cinsiyetini değiştirmeye yönelik herhangi bir tıbbi müdahale yaptıran kişiye **bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası** verilir.*

Ayrıca, teklife konu “müdahalelerin”, hormon ve diğer ilaçların verilmesi de dahil **cerrahi olmayan uygulamaları** da içerdiği not edilmelidir.

DEĞİŞİKLİK TEKLİFLERİ İÇİN HANGİ GEREKÇELER SUNULUYOR?

Sızan taslakta, Medeni Kanun'un 40. Maddesi'nde yapılması önerilen değişiklikler ile Türk Ceza Kanunu'na yeni 93/A Maddesi'nin eklenmesi için sunulan gerekçeler aşağıdaki gibidir:

1. Cinsiyet değişikliğine yönelmiş kişilerin ileride yaşayabilecekleri “**fizyolojik ve ruhsal olumsuzlukların**” önlenmesi.
2. Öncelikle bu **kişilerin**, genel anlamda ise **aile kurumunun, gençliğin ve toplumun korunması**; kişilerin “**geri dönüşü olmayan**” ve “**sağlık açısından ciddi riskler taşıyan**” müdahalelere ilişkin kararı “**belirli bir yaş olgunluğuna**” ulaştıktan sonra almalarının sağlanması.

BU TEKLİFLER LGBTİ+'LARIN İNSAN HAKLARINI NASIL İHLAL EDİYOR?

Kabul edilmeleri halinde, önerilen taslak değişiklikler Türkiye’de transların ve cinsiyet çeşitliliğine sahip kişilerin, cinsiyet uyum süreçleri de dahil sağlık hizmetlerine erişimini ciddi şekilde kısıtlayacak veya olanaksız hale getirecektir. Eşitlik, ayrımcılık yasağı ve onur hakları ile sağlık ve bedensel bütünlük hakları ihlal edilecektir.

EŞİTLİK HAKKI VE AYRIMCILIK YASAĞI

- ❖ Uluslararası Af Örgütü, yeni yasa teklifinin “aileyi ve toplum yapısını korumak” amacıyla gerekçelendirilmesine ilişkin kaygıların altını çizmektedir. Bu tür gerekçeler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AİHM) de çeşitli kararlarında¹ kabul ettiği üzere, **ayırımcı uygulamaları**, sağlık hizmetlerine erişim kısıtlamalarını ve kişilerin ve toplulukların kriminalize edilmesini **haklı gösteremeyecek muğlak ifadelerdir**. Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğine İlişkin BM Bağımsız Uzmanı da LGBTİ+'ların genellikle onları “propaganda amacı güden şeytani güçler” olarak tanımlamak için “geleneğe, aileye ve çocuklara yönelik tehdit söylemleri”nde bulunan otoriter liderlerin “günah keçisi” olduğunu, bunun LGBTİ+'ları daha da savunmasız kıldığını vurgulamıştır.²
- ❖ Türkiye’de 18 yaşını doldurmuş kişiler yetişkin kabul edilmektedir. Yaş sınırının “belirli bir yaş olgunluğuna ulaşmak” için 25’e çıkarılması teklifi, genç yetişkinlerin **kendileriyle ilgili bağımsız karar alma kapasitelerini kısıtlamakta** ve 18-25 yaş arası bir yetişkinin **bedensel bütünlüğü ve sağlığıyla ilgili bilinçli kararlar alabilecek yetkinlikte** olduğunu kabul etmemektedir. Teklif edilen yaş sınırı artırımının meşru bir temeli olmadığı göz önüne alındığında, Uluslararası Af Örgütü bu teklifin cinsiyet uyum sürecine ve nüfus sicilinde cinsiyet kimliğinin değiştirilmesine yönelik **genel bir yaş kısıtlaması** oluşturduğunu ve kişilerin ruhsal ve fiziksel sağlığına zarar veren geriye dönük bir tedbir olduğunu belirtmektedir. Bu tür kısıtlamalar ayrımcıdır ve uluslararası insan hakları standartlarıyla bağdaşmamaktadır.³
- ❖ Teklif, devletin aileyi ve gençliği koruma görevini hatırlatmak adına Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın maddelerine atıfta bulunuyor olsa da insan hakları

¹ AİHM’de görülen *Bayev ve Diğerleri/Rusya* (2017), *Ünal Tekeli/Türkiye* (2004), *X ve Diğerleri/Avusturya* (2013) davaları; ayrıca bkz. AİHM, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin İnsan Haklarına İlişkin 14. Maddesi ve Sözleşmenin 12 No’lu Protokolünün 1. Maddesi Hakkında Kılavuz: Ayrımcılık Yasağı*, 28 Şubat 2025 tarihinde güncellenmiştir, https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_14_art_1_protocol_12_eng.

² BM İnsan Hakları Konseyi, İfade, barışçıl toplanma ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin insan hakları bağlamında cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılığa karşı koruma, BM Belge No. A/HRC/56/49, 18 Nisan 2024, 18-19. paragraflar.

³ Uluslararası Af Örgütü, *Benim Hayatın, Benim Sağlığım, Benim Eğitimim, Benim Seçimim, Benim Geleceğim, Benim Bedenim, Benim Haklarım* (ACT 35/001/2014), 6 Mart 2014, <https://www.amnesty.org/en/documents/ACT35/001/2014/en/>; Uluslararası Af Örgütü, *Avrupa: Kim Olduğuma Devlet Karar Veriyor: Avrupa’da translar nüfus sicilinde cinsiyet değişikliğine erişemiyor* (EUR 01/001/2014), 4 Şubat 2014, <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR01/001/2014/en/>; BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, *Özgür & Eşit, Translara ilişkin bilgi formu*, <https://www.unfe.org/en/know-the-facts/challenges-solutions/transgender>.

sözleşme kuruluşları devletleri “sağlık hizmetlerine eşit erişimi ve talep eden kişilerin cinsiyet uyum sağlık hizmetine erişimini sağlamaya” çağırmıştır.⁴

- ❖ Uluslararası insan hakları sözleşmeleri ve BM sözleşme kuruluşları devamlı olarak devletin erişilebilir, uygun ücret karşılığı ve nitelikli sağlık hizmetlerine erişimi ayrımcılık yapmadan sağlama görevini doğrulamaktadır.⁵
- ❖ Hormon düzenleyici ilaçların genellikle yetişkinin yaşı fark etmeksizin cinsiyet uyum süreci dışındaki farklı tıbbi nedenlerle (ör. tiroit veya jinekolojik rahatsızlıklar) reçete edildiği göz önüne alındığında, teklif edilen yaş sınırı artırımı, cinsiyet uyum sağlık hizmetine erişmek isteyen kişiler üzerinde ayrımcı bir etkiye sahiptir.

SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİM

- ❖ **Herkesin erişebilir en yüksek sağlık standardından yararlanma hakkı vardır.** Translar ve cinsiyet çeşitliliğine sahip kişiler için bu tür sağlık hizmetleri, kişinin cinsiyet kimliğini destekleyen ve doğrulayan cinsiyet uyum sürecine erişimi kapsayabilir.
- ❖ Türkiye yetkilileri, **uluslararası insan hakları hukuku ve standartlarına riayet ederek herkesin erişilebilir en yüksek sağlık standardına erişebilmesini ve bundan yararlanabilmesini sağlamalıdır. Bu, transların ve cinsiyet çeşitliliğine sahip kişilerin cinsiyet uyum sürecine erişimine izin vermeyi ve erişimlerini güvence altına almayı da içerir.**
- ❖ Yetkililer aynı zamanda transların ve cinsiyet çeşitliliğine sahip kişilerin sağlıklarıyla ilgili özerk ve bilinçli kararlar alabilmesi ve toplumun eşit üyeleri olarak gelişebilmeleri için güvenli ve elverişli bir ortam oluşturmak konusunda pozitif yükümlülöklere sahiptir.
- ❖ Yasa teklifleri, **transların ve cinsiyet çeşitliliğine sahip kişilerin sağlık hizmetlerine erişimde engellerle karşılaştığı bir ortamda nüfus sicilinde cinsiyet değişikliğini ve cinsiyet uyum süreçlerini son derece karmaşık ve fiilen olanaksız hale getirmektedir. Teklif, bu kişilerin fiziksel ve ruhsal esenliği açısından ciddi riskleri** daha da artırma tehlikesi taşımaktadır.
- ❖ 2015 yılında AİHM, “zorla kısırlaştırma” ile ilgili *Y.Y./Türkiye Kararında* (14793/08), bir trans erkeğin cinsiyet uyum ameliyatı olmasının ön şartı olarak üreme yeteneğinden kalıcı olarak yoksun olmasını zorunlu tutmanın, kişinin özel hayat ve aile hayatı hakkını ihlal ettiğine hükmetti. 2017 yılında Anayasa Mahkemesi de üreme yeteneğinden kalıcı olarak yoksun olma şartının **anayasaya aykırı** olduğuna hükmetti. Zorla kısırlaştırma, yasa kapsamına alındığında **sağlık hakkı ile işkence ve diğer türde kötü muamele**ye maruz bırakılmama hakkının

⁴ Avrupa Konseyi, “Çeşitliliği kucaklayın, trans ve cinsiyet çeşitliliğine sahip çocukları ve ergenleri koruyun”, 16 Mayıs 2017, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/embrace-diversity-and-protect-trans-and-gender-diverse-children-and-adolescents>.

⁵ Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ICESCR), Madde 12; BM Genel Kurulu, Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılığa karşı koruma, 12 Temmuz 2018, BM Belge No. A/73/152.

ihlalidir ve aile/aile hayatı kurma hakkını ihlal eder. Aynı zamanda **tıbbi şiddet** kapsamına girebilir.⁶

- ❖ Taslak değişiklik, yasada belirtilen koşullara tamamen riayet etmeden cinsiyet uyum sağlık hizmeti sağlayan sağlık uzmanlarının kriminalize edilmesini önermekte ve böylelikle cinsiyet uyum sürecini içeren sağlık hizmetlerinin sağlanmasında **caydırıcı etki** yaratmaktadır.
- ❖ Transların ve cinsiyet çeşitliliğine sahip kişilerin cinsiyet uyum süreçlerine erişimini suç kapsamına alma veya kısıtlama veya erişime yasal ve fiili engeller getirme çabaları bu kişilerin insan haklarına yönelik bir tehdittir. Örneğin, bu tür sağlık hizmetlerinin sağlanmasının, Sağlık Bakanlığınca belirlenen hastanelerle sınırlandırılması, Türkiye genelindeki translar için cinsiyet uyum süreçlerini içeren sağlık hizmetlerinin **coğrafi kapsamı ve mevcut olması** bakımından riskler oluşturmaktadır. Translar ve cinsiyet çeşitliliğine sahip kişiler erişilebilir en yüksek sağlık standardından eşit bir şekilde yararlanabilmeli ve translara özgü sağlık hizmetlerine erişebilmeliyken bu tür kısıtlamalar sağlık hizmetlerine erişimi kısıtlamaktadır. Halbuki süreç kişinin kendi kararına dayanan hızlı, erişilebilir ve şeffaf bir idari süreç olmalıdır.⁷
- ❖ 2016 yılında çıkarılan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'na (6701 Sayılı) göre, sağlık durumu **korunan nitelikler** arasındadır ve bu temelde ayrımcılık yapılamaz.⁸ Uluslararası yasal standartlara göre cinsiyet özellikleri ve cinsiyet kimliği de korunan niteliklerdir.⁹
- ❖ Bu yasa tekliflerinin mecliste kabul edilmeleri halinde, halihazırda cinsiyet uyum sürecini başlatmış 18-25 arası gençlerin devam eden uyum süreçleri aksamalarla karşılaşacak olması bir **endişe kaynağı olmayı sürdürmektedir**. Uluslararası Af Örgütü, genç translar için **cinsiyet uyum sağlık hizmetlerine erişimin kısıtlanması veya durdurulmasının sağlıkları üzerinde ciddi bir olumsuz etkiye** yol açabileceğini not düşmektedir.¹⁰
- ❖ Nüfus sicilinde cinsiyet kimliği değişikliğine ilişkin yasa teklifleri, Sağlık Bakanlığı'na bağlı Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu'nun belirli hormonların kısıtlanması hakkında verdiği idari talimatlarla birlikte ele alınmalıdır. Kasım 2024'te yayımlanan talimat, transların yararlandığı belirli hormonlara erişim için

⁶ Uluslararası Af Örgütü, Avrupa Enstitüleri Ofisi, "Zorla kısırlaştırma ve hadım müdahalelerine son vermek" başlıklı taslak rapora ilişkin Parlamento Meclisi'nin Sosyal, Sağlık ve Aile İşleri Komisyonu'nun dikkatine bilgi notu, 17-18 Kasım 2011 (IOR 61/014/2011), Kasım 2011, <https://www.amnesty.org/es/wp-content/uploads/2021/07/ior610142011en.pdf>; Uluslararası Af Örgütü, *Kim Olduğuma Devlet Karar Veriyor* (daha önce alıntılanmıştır).

⁷ Avrupa Konseyi, "Çeşitliliği kucaklayın, trans ve cinsiyet çeşitliliğine sahip çocukları ve ergenleri koruyun" (daha önce alıntılanmıştır).

⁸ Uluslararası Af Örgütü, Türkiye: 2023'teki Onur Yürüyüşleri Ayrımcı Kısıtlamalar ve Protestoculara Yönelik Hak İhlalleri Ortamında Yapıldı (EUR 44/8049/2024), 16 Mayıs 2024, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur44/8049/2024/tr/>.

⁹ Ayrımcılığa maruz bırakılmama hakkı, İHEB (Madde 7), AİHS (Madde 14), ICCPR (Madde 2) ve ICESCR (Madde 2) ile güvence altına alınmıştır.

¹⁰ Lucas Shelemy, Sue Cotton, Catherine Crane & Matthew Knight, "Systematic Review of prospective adult mental health outcomes following affirmative interventions for gender dysphoria" [Cinsiyet disforisine yönelik pozitif müdahalelerin ardından yetişkinlerin olası ruhsal sağlık sonuçları hakkında sistematik değerlendirme], *International Journal of Transgender Health*, 3 Nisan 2024, Cilt 26, Sayı 3, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/26895269.2024.2333525>; Tiffany A. Ainsworth & Jeffrey H. Spiegel, "Quality of life of individuals with and without facial feminization surgery or gender reassignment surgery" [Yüz feminizasyon cerrahisi veya cinsiyet uyum ameliyatı olan ve olmayan kişilerin yaşam kalitesi], *Quality of Life Research*, 7 Eylül 2010; Cilt 19, Sayı 7, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1380-1017.2010.511111>; Dünya Sağlık Örgütü, *Cinsel sağlık, insan hakları ve hukuk*, 2025, s.25, https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/175556/9789241564984_eng.pdf.

elektronik reçete zorunluluğu getirirken, Haziran 2025'te de cinsiyet uyum sürecinde kullanılan hormonlara erişim için **yaş sınırı 21'e** yükseltildi.¹¹ Kurumun getirdiği kısıtlamalar zaten gençlerin hormonlara erişimini aniden durdurmuş durumda.

BEDENSEL ÖZERKLİK VE MAHREMİYET HAKKI

- ❖ Kişinin cinsiyet kimliğine karar vermesi, **onuru** ve **mahremiyet özgürlüğünün** bir parçasıdır ve **bilgilendirilmiş onaya** dayalı olmalıdır.¹² Kişinin sağlığı ve bedeni üzerinde karar verme hakkı ve bedeniyle ilgili, devletin yersiz müdahalesi olmadan karar alma becerisi, sağlık hizmetlerine erişimde tüm iyi uygulama örneklerinin merkezinde yer alır.
- ❖ Türkiye yetkilileri transların ve cinsiyet çeşitliliğine sahip kişilerin sağlıklarıyla ilgili özerk ve bilinçli kararlar alabilmesi ve toplumun eşit üyeleri olarak gelişebilmeleri için güvenli ve elverişli bir ortam oluşturmak konusunda pozitif yükümlülüklerle sahiptir. Kişilerin kendi yaşamlarını belirleme ve özerkliklerini kullanma becerileri, sosyal ve fiziksel çevrelerinin koşullarından etkilenmektedir. Devletler, bu koşulların, **insanların yaşam hedeflerine uygun düşen, bilinçli ve özerk kararlar alabilmesine ve insan haklarını hayata geçirerek haklarından yararlanabilmelerine elverişli olmasını** sağlamakla yükümlüdür.
- ❖ BM tarafından da kabul edildiği üzere, cinsiyet uyum sağlık hizmetlerine genel erişimin bir parçası olarak hormonlara erişim, “transların **bedensel özerkliği**ni güvence altına almaya yönelik tedbirlerin bir parçasıdır” ve “bu erişimi suç kapsamına almak veya kısıtlamak yönündeki her türlü çaba kaygı vericidir ve transların **insan haklarına yönelik yakın bir tehdit** oluşturmaktadır”.¹³
- ❖ Taslak yasa değişikliği, “hormonal hastalıklar”a ve “genital organlarda gelişme bozukluğu”na açıkça atıfta bulunarak, cinsiyet çeşitliliğini bir **hastalık gibi gösteren dili** teşvik etmekte, böylelikle zararlı kalıp yargıları kalıcılaştırmakta ve interseks bedenlere yönelik gereksiz ve potansiyel olarak zararlı cerrahi müdahaleleri kolaylaştırmaktadır. BM uzmanları, toplumsal cinsiyetin ve cinsiyet çeşitliliğinin bir hastalık olarak kavramsallaştırılmasına son verilmesi için çağrıda bulunmuş ve hastalık gibi göstermenin kişiler üzerindeki yaftalayıcı ve ayrımcı etkilerinin altını çizmiştir.¹⁴

¹¹ ILGA Europe, “Türkiye yetkililerinin transların hormonlara erişiminde yaptığı yeni değişiklikler sağlığı ve hayatı daha da tehlike altına sokuyor”, 9 Aralık 2024, <https://www.ilga-europe.org/news/new-regulations-raise-greater-risks-to-trans-people-in-turkey/>; TGEU, “Türkiye’de transların hakları ve özgürlükleri tehdit altında”, 27 Mart 2025 (15 Temmuz 2025 tarihinde güncellendi), <https://tgeu.org/trans-rights-and-freedoms-under-threat-in-turkiye/#:~:text=UPDATE%2015%20July%202025:%20In,has%20not%20yet%20been%20confirmed.>

¹² BM Nüfus Fonu, *Benim bedenim, benim haklarım: Uluslararası sözleşmeler ve bildirimler bedensel özerklik ve bütünlük hakkının temellerini oluşturur*, Nisan 2021, s.62-64, <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789216040178c005>.

¹³ Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılığa karşı korumaya ilişkin BM Bağımsız Uzmanı, *Bedensel Özerklik & Bütünlük*, 2021, s. 2, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2021-11/Summary-Bodily-Autonomy-Integrity.pdf>.

¹⁴ BM Genel Kurulu, Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılığa karşı koruma, 12 Temmuz 2018, BM Belge No. A/73/152, para. 77; BM İnsan Hakları Konseyi, Herkesin erişilebilir en yüksek fiziksel ve ruhsal sağlık standardından yararlanma hakkına ilişkin Özel Raportörün raporu, 28 Mart 2017, BM Belge No. A/HRC/35/21, para. 48.

- ❖ Devletin **algılarla ve kalıp yargılarla mücadele etme ve tüm transların ve cinsiyet çeşitliliğine sahip kişilerin haklarını koruma** yükümlülüğü vardır; bu kişilerin bedensel özerkliğine saygı gösterilmesi ve cinsiyet uyum süreçlerini içeren sağlık hizmetlerine ve nüfus sicilinde cinsiyet kimliği değişikliğine erişebilmeleri de buna dahildir.¹⁵

HAYASIZCA HAREKETLER: HANGİ DEĞİŞİKLİKLER ÖNERİLİYOR?

Türk Ceza Kanunu (5237 Sayılı), Madde 225: “Hayasızca hareketler”

Alenen cinsel ilişkide bulunan veya teşhircilik yapan kişinin altı aydan bir yıla kadar hapis cezası yerine, **bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası** ile cezalandırılması teklif edilmektedir.

Madde 225’e, “**Doğuştan gelen biyolojik cinsiyete ve genel ahlaka aykırı tutum ve davranışta bulunan ya da bulunmayı alenen teşvik eden, öven veya özendiren kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır**” şeklinde bir fıkra eklenmesi önerilmektedir.

Madde 225’e, “Aynı cinsiyetteki kişilerin **nişan veya evlenme töreni** yapmaları halinde bu kişilere, **bir yıl altı aydan dört yıla kadar hapis cezası** verilir” şeklinde bir diğer fıkra eklenmesi önerilmektedir. Teklifin gerekçesinde, “nişan veya evlilik töreninin tarafı olan aynı cinsiyetteki kişiler ayrı ayrı cezalandırılacaktır” denilmektedir.

TÜRK CEZA KANUNU’NUN 225. MADDESİNDE ÖNERİLEN DEĞİŞİKLİKLER İÇİN HANGİ GEREKÇELER SUNULUYOR?

1. “Doğuştan gelen biyolojik cinsiyete” ve “genel ahlaka” aykırı tutum ve davranışta bulunmayı veya bu davranışları “alenen teşvik etmeyi, övmeyi veya özendirmeyi” suç kapsamına alan yeni ikinci fıkranın, “**tek tipleştirme ve cinsiyetsizleştirme**” akımlarıyla daha etkili mücadele edilmesi” amacıyla eklenmesi önerilmektedir.
2. Yeni üçüncü fıkra, Anayasa’nın 41. Maddesi “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır” diye belirtmesine rağmen **evlenmenin bir**

¹⁵ Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılığa karşı korumaya ilişkin BM Bağımsız Uzmanı, *Toplumsal Cinsiyet Raporları: Kapsayıcı Yasa & Dışlayıcı Pratikler*, 2021 yılındaki 47. BM İnsan Hakları Konseyi’nde ve 2016 yılındaki 76. BM Genel Kurulu’nda sunulan raporlara ulaşmak için bkz. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/SexualOrientation/IESOGI/Reports_on_Gender_Final_Summary.pdf

kadın ile bir erkek arasındaki medeni hukuk sözleşmesi olduğu öne sürülerek eklenmektedir. Türkiye’de eşcinsel evlilik zaten yasal güvence altında değildir.

3. Üçüncü fıkranın gerekçesinde, “**fiziki ve ruhsal açıdan sağlıklı** bireylerin ve nesillerin yetiştirilmesi” ve **aile** kurumunun ve **toplum yapısının** korunmasının amaçlandığı ifade edilmektedir.

TEKLİFİN RİSKLERİ VE İNSAN HAKLARI AÇISINDAN SONUÇLARI NELERDİR?

“Hayasızca hareketler” (TCK Madde 225) ve nüfus sicilinde cinsiyet değişikliği ile ilgili önerilen değişiklikler de LGBTİ+’lar açısından benzer kaygılara ve ilave risklere yol açmaktadır.

SUÇTA VE CEZADA KANUNİLİK İLKESİ

- ❖ Suçlar ve cezalar yasalarda halkın erişebileceği şekilde tanımlanmalı ve insanlar hangi fiillerin suç olduğunu ve olası cezaların kapsamını öngörebilmelidir.
- ❖ Kesin olarak tanımlanmamış “sosyal zararları” önlemeyi amaçlayan, genelleyici nitelikteki genel ahlak yasaları gibi yasalar sıklıkla, çeşitli zararsız eylemleri cezalandırmaya hizmet etmekte ve genellikle belirli gruplara karşı yanlış yorumlanmakta veya kasıtlı olarak ayrımcı ve suistimale dayalı şekilde kullanılmaktadır.¹⁶
- ❖ “Genel ahlak”, “doğuştan gelen biyolojik cinsiyete aykırı tutum ve davranışlar” ve “bu davranışları alenen teşvik etmek, övmek veya özendirmek” gibi ifadeler **muğlak, aşırı geniş ve keyfi yorumlamaya açık** ifadelerdir.¹⁷

AYRIMCILIĞA MARUZ BIRAKILMAMA HAKKI

- ❖ Yasa teklifi, transları ve cinsiyet çeşitliliğine sahip kişileri doğrudan **kriminalize etmektedir** ve onları kimlikleri, cinsiyet özellikleri veya nasıl göründükleri ya da kimliklerini nasıl ifade ettiklerine dayalı olarak **orantısız bir şekilde hedef almak** için kötüye kullanılabilir. “Biyolojik cinsiyete aykırı tutum ve davranışlar”a yapılan muğlak atıflar yoruma tabidir ve cinsel yönelimi, cinsiyet kimliği veya ifadesi her olursa olsun **herkes için geçerli olabilir**. ‘Geleneksel cinsiyet normlarına’ “uymadığı” varsayılan herkes hedef alınabilir; yani dış

¹⁶ Uluslararası Af Örgütü, “Beden Politikaları: Cinselliğin ve Üremenin Suç Sayılması Hakkında Bir El Kitabı” (POL 40/7763/2018), 12 Mart 2018, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/beden-politikalari-kitabimiz-yayimlandi>.

¹⁷ Uluslararası Af Örgütü Güney Afrika Şubesi, “Toplumumuza Yardım Edilmiyor: Devletlerin Covid-19 Müdahalelerinin Haksız Krimalizasyona Maruz Kalan Gruplar Üzerindeki Etkileri”, 31 Mayıs 2022, <https://amnesty.org.za/research/there-is-no-help-for-our-community-the-impact-of-states-covid-19-responses-on-groups-affected-by-unjust-criminalisation/>.

görünümlerinin, giyimlerinin ve genel tavırlarının tüm unsurları, Ceza Kanunu'nun 225. Maddesi'ndeki şartlar kapsamına girebilir. Translar ve cinsiyet çeşitliliğine sahip kişiler veya katı cinsiyet normlarına uymayan herkes bu madde kapsamında yargılama, gözaltı veya tacizle karşı karşıya kalabilir.

- ❖ LGBTİ+'ların haklarını savunan sivil toplum örgütleri ve insan hakları savunucuları, bu tür insan hakları çalışmalarının “benzeri tutum davranışları alenen teşvik etmek, övmek veya özendirmek” gerekçesiyle hedef alınması halinde, **ifade, barışçıl toplanma ve örgütlenme özgürlüğü hakları ve insan hakları savunucularının korunmasına aykırı olarak** kriminalize edilebilir.
- ❖ LGBTİ+'ların insan haklarına ilişkin haberler yapan medya kuruluşları ve sosyal medya paylaşımları hedef alınabilir ve bu yolla **basın özgürlüğüne ve ifade özgürlüğüne** müdahale edilebilir.
- ❖ BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği¹⁸ ile Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğine İlişkin BM Bağımsız Uzmanı da dahil çok sayıda BM kuruluşu¹⁹ tarafından da doğrulandığı üzere, yetişkinler arasında onaya dayalı eşcinsel ilişkinin suç sayılması, bu kişilerin **özel hayatın gizliliği ve ayrımcılığa maruz bırakılmama haklarının ihlalidir** ve suç olmaktan çıkarılması yönünde çağrıda bulunulmuştur. BM Bağımsız Uzmanı aynı zamanda, “cinsel yönelim, cinsiyet kimliği veya ifadesine dayalı gözaltı ve tutuklamaların keyfi olarak değerlendirilmesi gerektiği”ni belirtmiş ve eşcinsel ilişki ve cinsiyet kimliği ve ifadesinin suç olmaktan çıkarılması gerektiğini ifade etmiştir.²⁰
- ❖ İnsanları cinsiyet kimlikleri veya ifadelerine dayalı olarak kriminalize eden yasaların varlığı dahi yaftalama ve ayrımcılığa yol açmakta ve sağlık hizmetlerine erişim ve bedensel özerklik hakları da dahil çok sayıda insan hakkını ihlal etmektedir.²¹
- ❖ Bu tür yasaların yokluğunda bile LGBTİ+'lar, özellikle de temel haklarını talep ettiklerinde devamlı kurumsal homofobi ve transfobiyle karşılaşmaktadır. Bu yasa tekliflerinin kabul edilmesi halinde, benzeri eylemler daha da meşrulaşacak ve dolayısıyla LGBTİ+'ların ayrımcılık ve ötekileştirmeye maruz bırakılma ve hatta suçlu sayılma riskini artıracaktır.²²

¹⁸ BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Özgür ve Eşit Doğmak: Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Cinsel Yönelim, Cinsiyet Kimliği ve Cinsiyet Özellikleri, 2. Baskı, 2019,

https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Born_Free_and_Equal_WEB.pdf.

¹⁹ LGBTİ+'lara yönelik şiddet ve ayrımcılığa son verilmesi hakkında ortak BM açıklaması, 2015,

https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Born_Free_and_Equal_WEB.pdf.

²⁰ Uluslararası Af Örgütü, “Beden Politikaları: Cinselliğin ve Üremenin Suç Sayılması Hakkında Bir El Kitabı” (POL 40/7763/2018), 12 Mart 2018, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/beden-politikolari-kitabimiz-yayimlandi>; BM Genel Kurulu, Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılığa karşı korumaya ilişkin BM Bağımsız Uzmanının raporu, *Çeşitliliği kucaklayın ve insanlığa güç verin*, BM Belge No. A/72/172, 2017, para. 32-34.

²¹

Uluslararası Af Örgütü, “Beden Politikaları: Cinselliğin ve Üremenin Suç Sayılması Hakkında Bir El Kitabı” (POL 40/7763/2018), 12 Mart 2018, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/beden-politikolari-kitabimiz-yayimlandi>; Birleşmiş Milletler, “Genel Sekreter Uluslararası Homofobi Karşıtı Günü Mesajında Onaya Dayalı Eşcinsel İlişkinin ve Transların Kriminalize Edilmesine Son Verme Çağrısında Bulundu” (SG/SM/21792), 11 Mayıs 2023, <https://press.un.org/en/2023/sgsm21792.doc.htm>.

²² BM Genel Kurulu, Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Hakkında Rapor (daha önce alıntılanmıştır), BM Belge No. A/72/172, 2017, para. 35.

ÖZEL HAYAT VE AİLE HAYATI HAKKI

- ❖ Yasa teklifinin ikinci fıkrasının muğlaklığı göz önüne alındığında, insanların özel hayatlarında yaptıkları, kapalı alanlardaki **mahrem yaşamları da kriminalize edilebilir**. AİHM'in ifade ettiği üzere, "özel hayat" kavramı, kişinin "fiziksel ve sosyal kimliğini"²³ içerebilir, özel hayat hakkı "kişisel kimliğin bir unsuru olarak cinsiyet kimliği bakımından da tam olarak geçerlidir" ve "transların kişisel gelişim ve fiziksel ve manevi güvenlik hakkı AİHS'in 8. Maddesi ile güvence altına alınmıştır."²⁴
- ❖ Türkiye'de eşcinsel çiftler, evlenme veya medeni birliktelik hakkından dışlanarak aile kurma hakkından bilfiil yoksun bırakılmaktadır.²⁵ Taslak yasa teklifi daha ileri giderek sembolik törenleri de suç kapsamına almakta ve eşcinsel aşkın resmi ve gayri resmi ifadelerini bastırmayı amaçlamaktadır.
- ❖ BM tarafından da doğrulandığı üzere, "ahlaki nedenler" **eşcinsel evlilikleri yasaklamanın gerekçesi olmamalıdır ve yasalardaki insan hakları normlarıyla açıkça çelişmektedir**. Benzer şekilde, dini kanaatler, eşcinsel evliliğe karşı çıkma durumunda başka insanların haklarını **tanımlayamaz**.²⁶

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ BU TEKLİFLERİ NASIL KARŞILIYOR?

Uluslararası Af Örgütü, LGBTİ+'ları kriminalize etme tehlikesi taşıyan son yasa teklifi taslaklarının, orantısız ve geniş kapsamlı risklerinden ötürü ciddi kaygı duymaktadır. Kabul edilmesi halinde, bu tedbirler, kişileri gerçek veya varsayılan kimliklerine ve ifadelerine dayalı olarak etkin bir biçimde kriminalize edebilir ve Türkiye genelinde cinsiyet uyum süreçlerine erişimi neredeyse olanaksız hale getirebilir. Ayrıca, 'hayasızca hareketler' yasasında yapılması önerilen değişiklikler, yetkililerce sözde 'geleneksel cinsiyet normlarına' uymadığı varsayılan herkes için ciddi risklere yol açmakta ve meşru bir amaç olmadan keyfi olarak hedef alınmalarının önünü açmaktadır.

Uluslararası Af Örgütü milletvekillerini bu yasa tekliflerini en başından reddetmeye çağırmakta ve Türkiye yetkililerinden şunları talep etmektedir:

- Talep edenlerin nüfus sicilinde cinsiyet değişikliği yapmalarının ve cinsiyet uyum süreçlerine erişimlerinin önündeki genel yaş kısıtlamalarını kaldırın.
- Transların, cinsiyet çeşitliliğine sahip kişilerin ve geniş anlamda LGBTİ+'ların sağlık hizmetlerine erişirken ayrımcılığa maruz bırakılmamasını sağlayın.

²³ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), *Y.Y./Türkiye*, Başvuru No. 14793/08, Büyük Daire kararı, 10 Mart 2025, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-153134%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-153134%22]}), para. 56.

²⁴ AİHM, *A.P., Garçon ve Nicot/Fransa*, 79885/12, 52471/13 ve 52596/13 No'lu Başvurular, Büyük Daire kararı, 6 Nisan 2017, 93. ve 95. paragraflar.

²⁵ Bu hak, Yogyakarta İlkeleri gibi uluslararası insan hakları standartları uyarınca korunmaktadır, İlke 24, Aile Kurma Hakkı.

²⁶ Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılığa karşı korumaya ilişkin BM Bağımsız Uzmanının raporu, *Din veya inanç özgürlüğü ve cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılığa maruz bırakılmama*, BM Belge No. A/HRC/53/37, 24 Ocak 2024, Bölüm E, <https://docs.un.org/en/A/HRC/53/37>.

- Transların kendi kararlarına dayanan, erişilebilir ve şeffaf süreçlerle nüfus sicilinde cinsiyet değişikliği yapabilmesini ve bu süreçte mahremiyet haklarının korunmasını sağlayın. Türkiye yetkilileri, tüm belgelerin doğru cinsiyet belirteçleriyle hazırlandığından ve resmi kayıtlarda saklanan cinsiyetle ilgili bilgilerin güncellendiğinden emin olmalıdır.
- Herkesin ihtiyaç duyduğunda cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişebilmesini sağlayın.
- Nüfus sicilinde cinsiyet değişikliğinin psikiyatrik tanı, ameliyat ya da evli olmama veya üreme yeteneğinden yoksun olma gibi suistimal veya ayrımcılık içeren şartlara bağlı olmamasını sağlayın.
- Nüfus sicilinde cinsiyet değişikliğinin kişinin kendi kararına dayanan hızlı, etkili, erişilebilir ve şeffaf bir idari süreç olmasını sağlayın.
- Transların ihtiyaç duyduğu hormon terapisi gibi özel sağlık hizmetleri, cinsiyet uyum ameliyatları ve ücretsiz ruhsal sağlık danışma desteği de dahil olmak üzere herkesin nitelikli sağlık hizmetlerine erişimini sağlayın.
- Transların ve cinsiyet çeşitliliğine sahip kişilerin sağlık hizmetlerine eşit bir şekilde erişebilmesi için sağlık çalışanlarına ve sağlık hizmeti sağlayanlara duyarlılık kazandırılmasını sağlayın.
- Hiçbir tıbbi veya psikolojik tedavi veya danışmanlığın, cinsiyet kimliğine iyileştirilecek veya bastırılacak bir hastalık muamelesi yapmamasını sağlayın.
- Transların cinsiyet uyum süreçlerine yersiz bürokratik, mali, tıbbi, sosyal veya siyasi müdahale ya da gecikme olmadan erişebilmelerini sağlayın.
- Ayrımcılık yapmaksızın talep eden herkes için cinsiyet uyum süreçlerinin kesintisiz ve kısıtlama olmadan devamlılığını sağlayın.
- Transların ve cinsiyet çeşitliliğine sahip kişilerin erişebilir en yüksek sağlık standardına erişebilmelerini ve kamu ve özel sağlık merkezlerinin cinsiyet kimliği, ifadesi ve cinsiyet özelliklerine dayalı ayrımcılık yapmamasını sağlayın.
- Aile hayatı hakkının, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim de dahil hiçbir temelde ayrımcılık yapılmaksızın herkes için erişilebilir olmasını sağlayın.
- Ayrımcılık yasağına ilişkin anayasal korumaları, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve/veya ifadesi ve cinsiyet özelliklerini de kapsayacak şekilde genişletin.
- Anayasa'nın 10. Maddesi'nde değişiklik yaparak, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve/veya ifadesi ve cinsiyet özelliklerine dayalı ayrımcılığı yasaklayın ve eşitliği sağlamak için pozitif adımlar atın.
- Cinsiyet çeşitliliğini hastalık gibi gösteren dile alenen karşı çıkın, bu dili kullanmayın ve LGBTİ+'ları yaftalayan ve onlara yönelik zararlı kalıp yargıları teşvik eden ayrımcı söylemlerde bulunmayın.
- Devletin insanların cinsiyet kimliklerini nasıl ifade ettiğine ve özel hayatlarına müdahale etmemesini sağlayın.
- LGBTİ+'ların ve LGBTİ+'ları destekleyen örgütlerin, kuruluşların ve basının ifade ve örgütlenme özgürlüğü haklarını güvence altına alın.

- LGBTİ+'ların sivil toplum örgütleri ve topluluk temsilcileri aracılığıyla kendi haklarıyla ilgili karar alma süreçlerine ve tüm yasaların ve uygulamaların oluşturulması, izlenmesi ve uygulanması aşamalarına tam, eşit, anlamlı ve etkili katılımını sağlamak için açık yönergeler hazırlayın.